

Gołub, Stanisław

Trzeci sezon badań stanowiska 19 A w Chełmie, ul. Krzywa 32/34

Archeologia Polski Środkowowschodniej 3, 221-223

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW GOŁUB

TRZECI SEZON BADAŃ STANOWISKA 19 A W CHELMIE, UL. KRZYWA 32/34

W roku 1997 kontynuowano rozpoczęte w 1995 r. nadzory budowlane i badania wykopaliskowe na tym stanowisku (S. Gołub 1996; 1997a; 1997b). Prace prowadzono we wschodniej części stanowiska. Przebadano cztery obiekty. Dwa z nich były znane wcześniej i dokończono ich eksplorację.

Obiekt 9 - prostokątna w planie jama gospodarza z okresu wczesnego średniowiecza, zawierała liczny materiał ceramiczny. Wyeksplorowano jej wschodnią część. Od góry została zniszczona przez nowożytny wkop, być może śmietnisko. W dolnych warstwach wśród zabytków przeważała ceramika, kości zwierzęce, kilka metali i osełka (ryc. 1: 6). Są to materiały jednorodnie chronologicznie, datowane na XII-XIII w.

Zakończono eksplorację obiektu 10, śmietniskowej jamy, datowanej na XVI-XVIII w. Podobną funkcję spełniał częściowo wyeksplorowany obiekt nr 22. Przemieszane wypełnisko zawierało zabytki z okresu nowożytnego.

Najważniejszych odkryć dokonano w SE części stanowiska. Niestety z powodu posadowienia w tym miejscu narożnej ławy fundamentowej, badania były wyjątkowo utrudnione. W odległości około 10 m na SE od obiektu 21 - studni odkrytej w 1996 r., znajdował się podobny obiekt, oznaczony nr 23 (S. Gołub 1997). Nowa studnia, w planie prostokątna, na głębokości 4 m miała wymiary 1,4 m x 1,1 m. Była także wykuta w kredowym calcu, zasypisko zawierało dużą ilość materiału zabytkowego. Jej górną część zniszczył nowożytny śmietnik; głębokość można rekonstruować tylko do 5-6 m. Z zasypiska wydobyto: 430 fragmentów ceramiki, 19 ułamków szkła, 3 fragmenty cegieł, 5 fragmentów kafli, 1 nieokreślony przedmiot z żelaza i 11 fragmentów kości zwierzęcych. Wśród 18 zabytków wydzielonych dominują naczynia prawie całkowicie wyklejone (ryc. 1: 3, 4). Znalaziono 1 fragment żelaznej ostrogi oraz dwa unikalne zabytki. Pierwszym jest nie mająca analogii miniatura średniowiecznej książki, wykonana w kredzie (!), o wymiarach 6 x 4 cm i grubości 16 mm, z wyrzeźbionymi

mi okuciami i zaznaczonymi kartkami (ryc. 1: 5). Drugim jest puchar ze szkła o wysokości 20 cm, na pustej nóżce, zdobiony w dolnej części ornamentem guzków (ryc. 1: 1). Materiały te datują zasypanie obiektu na drugą połowę XVI i pierwszą połowę XVII w. Śmietnisko z górnej części obiektu 23 jest znacznie późniejsze.

Wobec odkrycia dwóch takich specyficznych obiektów, 21 i 23, położonych w pobliżu siebie, bez śladów obecności wody, zastanawiano się nad ich inną funkcją niż nie dokończone studnie. Pod uwagę mogły być brane loszki na żywność. Jednak obserwacje: znaczna głębokość, brak śladów żywności i kości na dnie, kształty zwięzające się w przekroju lejkowato do 0,9 m, nie wystąpienie fundamentów domostw mieszkalnych w obrębie obiektów, wykluczają taką hipotezę. Na razie można sądzić, że były to próby wykonania studni, przerwane z jakichś powodów, na różnych głębokościach.

Badania archeozoologiczne materiału kostnego z obiektu 21 wykonane przez A. Lasotę-Moskalewską, wykazują, że mamy do czynienia tutaj z typem konsumpcji żydowskim, bez obecności w składzie gatunkowym świni. Motywy zdobnicze (talerz z ornamentem ryb), małe obrzędowe naczynka, bliskość najstarszej w Chełmie synagogi (kilkadziesiąt metrów na NW od stanowiska), wskazują na przynależność obu obiektów do gminy żydowskiej (S. Gołub 1997b). Bogactwo ceramiki i wyrobów ze szkła w wypełniskach obiektów może wiązać się z wymianą zastawy, którą stosowano w celach obrzędowych wśród tej ludności.

Jednocześnie objęto ochroną konserwatorską odkryty i przebadany wcześniej obiekt 10 - dwupoziomowe odcinki podziemi kredowych (S. Gołub 1997a). Dzięki Inwestorowi wydzielono oddzielną piwnicę we wznoszonym budynku i wykonano wejście z niej do korytarzy kredowych.

Wyniki trzech sezonów prac na tym stanowisku potwierdziły tezę o złożoności i wielopłaszczyznowym przebiegu procesów osadniczych w różnych okresach chronologicznych, kumulujących się w tej części miasta.

Ryc. 1. Chełm, stan. 19 A. Wybór zabytków: z obiektu 9 - 6, z obiektu 23 - 2-5; z profilu - 1 (rys. Anna Betiuk-Mazur).

LITERATURA

- Dzieńkowski T., Gołub S.
1997 *Chełm, ul. Krzywa 32/34, stanowisko 19 A, sezon 1997. Dokumentacja z badań ratowniczych wykopaliskowych i nadzorów archeologicznych*, mps PSOZ Chełm.
- Gołub S.
1996 Badania stanowisk z okresu wczesnego średniowiecza w Chełmie, APŚ, t. 1, s. 127-128.
1997a Drugi sezon badań stanowiska 19 A w Chełmie, ul. Krzywa 32/34, APŚ, t. 2, s. 174-177.
1997b Badania archeologiczne chełmskich studni za-
bytkowych, R. Chełm., t. 3, Chełm, s. 369-381.

STANISŁAW GOŁUB

THE THIRD FIELD SEASON AT 32/34 KRZYWA STREET, SITE 19A, CHELM

While continuing the excavations in the eastern part of the site, the exploration of an early Medieval pit (feature 9) was completed. The most important was the partial examination of a rectangular well (feature 23) which yielded numerous finds datable to the 16th-17th centuries. Among them there was a miniature book carved in chalk. A similar feature was

found 10 m away in 1996 (feature 21). These (probably unfinished) wells could be associated with a Jewish commune. There are also the earlier discovered two-levelled underground passages made in chalk, to which there was an entrance from the cellar of the present building.

Usługi Archeologiczne Chełm